

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА.....	5
РОЗДІЛ 1. КАРТИНА КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРАВА УКРАЇНИ	7
1.1. Сутність конституційних прав людини і громадянина в Україні.....	7
1.2. Класифікація конституційних прав людини і громадянина	19
1.3. Історичний дискурс щодо масонства як прихованого світового лідерства у системі конституційного права України.....	23
1.4. Змістовні аспекти Конституції Пилипа Орлика	27
1.5. Виборча система законодавства як політична розбіжність у конституційному праві України.....	31
1.6. Свобода світогляду і віросповідання як важливий критерій конституційного права України	46
<i>Контрольні запитання:</i>	63
<i>Теми рефератів:</i>	63
РОЗДІЛ 2. МЕТОДОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРАВА УКРАЇНИ	64
2.1. Церква як соціальний інститут духовної безпеки у конституційному праві України	64
2.2. Новітнє концептуальне праворозуміння квантової безпеки в конституційному праві України.....	75
2.3. Конституційна ідеологія як системний підхід у законодавчому процесі	80
2.4. Результативна модель судової юрисдикції в конституційному праві України	87
2.5. Імператив національної ідеї як настанови мудрості в конституційному праві України.....	89
<i>Контрольні запитання:</i>	97
<i>Теми рефератів:</i>	97
РОЗДІЛ 3. ЗАКОННИЙ КАПІТАЛ ЯК ГАРАНТ КОНСТИТУЦІЙНИХ ПРАВ ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА В УКРАЇНІ.....	98
3.1. Законний капітал як об'єкт адміністративної відповідальності в конституційному праві України.....	98
3.1.1. Генезис економічних прав в Україні	106
3.1.2. Економічні права людини та громадянина в період Національної революції в Україні (1917–1929 рр.)	118
3.1.3. Економічні права людини і громадянина в радянський період (1919–1991 рр.)	124
3.1.4. Економічні права людини і громадянина в незалежній Україні..	131

3.2. Специфіка конституційно-правових гарантій у структурі законного капіталу.....	139
3.3. Економічні права людини і громадянина в конституційному праві України: підприємницька діяльність.....	143
3.4. Конституційна організація щодо гарантій економічних прав людини і громадянина	166
3.5. Міжнародний гарант прав людини і громадянина в конституційному праві України	178
<i>Контрольні запитання:</i>	196
<i>Теми рефератів:</i>	196

РОЗДІЛ 4. КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ

НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ.....	197
4.1. Захист Вітчизни як конституційний обов'язок кожної людини та громадянина України	197
4.2. Кібербезпека як фрактальність космічного об'єкта в конституційному праві України.....	198
4.3. Конституційне право як система превентивних заходів забезпечення національної безпеки України.....	207
4.4. Особливості надзвичайного та воєнного станів відповідно до конституційного права України	222
4.5. Анотація щодо конституційно-правового захисту інформаційного капіталу від гібридних загроз	225
<i>Контрольні запитання:</i>	232
<i>Теми рефератів:</i>	232

РОЗДІЛ 5. КІБЕРСУЧАСНИЙ КОНТЕКСТ РОЗВИТКУ ДЕРЖАВИ ТА ЛЮДИНИ В КОНСТИТУЦІЙНОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ

5.1. Кіберсучасна ідеологічна криптосистема державотворення в конституційному праві України.....	233
5.2. Тензорно-інваріантне кіберчислення як квантовий прийом мінімізації ризику щодо об'єктів підвищеного ризику в конституційно-правовому полі	241
5.3. Глобальна пандемія коронавірусу як релятивістсько-квантовий принцип уповільнення часу та шляхи його протидії в конституційно-правовому процесі.....	249
5.3.1. Метафізика ядерного таламусу в квантовій медицині	257
5.3.2. Штучний інтелект як забезпечення кіберкапіталу в міжнародних відносинах.....	264
<i>Контрольні запитання:</i>	274
<i>Теми рефератів:</i>	274

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	275
--------------------------------------	-----

ПЕРЕДМОВА

За сучасних умов демократичного принципу Верховенства права конституційне право України є наріжним каменем у реалізації схвалених законів, нормативно-правових актів. В результаті цього набуває дотримання законності і порядку, прийняття виважених, поміркованих законодавчих актів. При цьому, саме демократичний принцип Верховенства права є предметом вивчення конституційного права України. Цей принцип означає, що кожна людина не є вище права, що нікого не може бути карано державою, крім як за порушення приписів права, адже нікого не може бути притягнуто до відповідальності за правопорушення інакше, ніж порядком, що його встановлено приписами права.

Конституційне право України обґрунтоване відповідно до положень класичної, некласичної та постнекласичної інтелектуальних традицій дозволяє забезпечити цілісність процесу продукування, виробництва та застосування закону відповідно до ментальних особливостей вітчизняного правового поля. З огляду на це, доцільно стверджувати, що конституційне право України цілеспрямоване на єдність та консолідацію національної ідеї як законного капіталу мудрості особи, держави та суспільства.

Стало очевидним, що конституційне право України є складним, багатограним контекстом у юрисдикції, що глибоко пронизує правосвідомість, законність, порядок, регулює ритмодинаміку щодо поведінки людини та громадянина. Адже важливі функції, що покладаються на конституційне право, пов'язуються з такими підвалинами сучасної юридичної науки як її позиціонування та конструювання правового поля, як вітчизняного, так і міжнародного.

При цьому, автори акцентують увагу на захист Вітчизни в сучасних умовах воєнного стану. Адже мудрість українського народу є нацією хоробрих людей у нашій Вітчизняній війні

з путінсько-російськими загарбниками. З огляду на це, найкращою *репераційною позицією* для путінської Росії має бути її ганебна капітуляція.

Навчальний посібник містить системний виклад навчального матеріалу, відповідає основним вимогам сучасних навчальних програм з навчальної дисципліни «Конституційне право України», поєднує як класичні, так і постнекласичні погляди на конституційно-правову реальність. Саме системний аналіз дозволив виявити в постковідному середовищі та з'ясувати сутність і характер діалектичних зв'язків конституційного права з правотворчістю, законодавчою діяльністю та правозастосуванням. Посібник висвітлює теоретичні та практичні, матеріальні та процесуальні питання національного конституційного права.

Від авторів

РОЗДІЛ 1. КАРТИНА КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРАВА УКРАЇНИ

1.1. Сутність конституційних прав людини і громадянина в Україні

Права, свободи та обов'язки людини і громадянина є основоположною частиною Конституції України. Система конституційних прав людини і громадянина становить основу всіх інших прав, які закріплюються нормами галузевого законодавства й за своїми «духом і буквою» мають відповідати положенням Конституції України.

Поняття прав людини і громадянина

В науковій літературі немає одностайної думки щодо визначення поняття «права людини і громадянина».

Відомий український учений П.М. Рабінович розглядає основні права людини як певні її можливості, необхідні для існування та розвитку в конкретно-історичних умовах, об'єктивно визначаються досягнутим рівнем розвитку людства (економічним, духовним, соціальним) і мають бути загальними та рівними для всіх людей [127, с. 7–8].

Академік академії правових наук України, доктор юридичних наук, професор В.Ф. Погорілко визначає права та свободи людини і громадянина так: це забезпечені Конституцією та іншими законами України можливості мати, володіти, користуватися та розпоряджатися економічними, політичними, культурними та іншими соціальними цінностями, благами, користуватися свободою дій і поведінки у межах закону [115, с. 6].

Права особи — це її соціальні можливості, детерміновані економічними і культурними умовами життя суспільства і законодавчо закріплені державою. В них виражена та міра свободи, яка об'єктивно можлива для особистості на конкретно-історичному етапі розвитку [143, с. 74].

Деякі автори вважають, що права людини — це система таких умов і благ (матеріальних і духовних), без яких неможливі

нормальна життєдіяльність людини, розвиток її індивідуальних властивостей, вільний вибір і самовизначення, реалізація громадських інтересів [30, с. 26].

Є ще таке визначення прав людини: це її соціальна спроможність вільно діяти, самостійно обирати вид та міру своєї поведінки з метою забезпечення різнобічних матеріальних та духовних потреб людини шляхом користування певними соціальними благами в межах, визначених законодавчими актами [80, с. 54].

Цікавим є трактування конституційних прав американського вченого К. Уеллмана, який запропонував оригінальну модель взаємозв'язку сутності конституційних прав, свобод і обов'язків. [1, с. 151] Свою парадигму конституційного права К. Уеллман будує шляхом синтезу двох концептуальних моделей.

Перша модель розроблена професором Стенфордського університету США У. Хохфельдом, який запропонував свою класифікацію прав людини, визначивши їх так: права-домогання (претензії), права-повноваження, права-привілеї, права-імунітети.

Друга модель належить представнику вольової теорії прав людини англійському юристу Г. Харту, який вважає, що «особа, яка володіє правом — це особа, яка на свій розсуд має можливість вимагати виконання зобов'язань, які стосовно нього має інша сторона, або відмовитися від них». Г. Харт сконструював модель юридичного права, ядром якої є «біомна свобода», тобто свобода чинити або не чинити певним чином, оформлена «захисним периметром» юридичних обов'язків.

Цікавим з погляду міжнародного публічного права є визначення українського правознавця Мирослави Антонович [8, с. 64], що права людини — це не тільки певні можливості людини, прийнятні крізь призму історичного розвитку, а й її «претензії», домогання. Це універсально визнані цінності, закріплені міжнародними конвенціями та практикою держав. Це ті норми, які в науці міжнародного права називають *jus cogens*. Проте слід зазначити, що юридичну природу конституційних прав, свобод і обов'язків, їх особливості можна виявити повніше, розглядаючи їх як основний елемент правового статусу

людини і громадянина. У чинній Конституції України основні права, свободи й обов'язки визначаються як суб'єктивні. Це підтверджується тим, що права і свободи широко захищаються судовими органами. «Права й свободи людини й громадянина захищаються судом. Кожному гарантується право на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб» (ст. 55 Конституції країни) [26, с. 164].

Основи теорії юридичного змісту суб'єктивних прав заклав професор М. Александров, який розглядав це право як єдність трьох можливостей: а) вид (міра) можливої поведінки; б) можливість вимагати відповідної поведінки (здійснення певних дій або, навпаки, утримання від дій) від інших (зобов'язаних) осіб; в) можливість звертатися в окремих випадках за допомогою щодо захисту та відновлення порушеного права не лише до громадськості, а й органів та посадових осіб державного апарату [4, с. 37]. Крім того, ідею тричленної структури суб'єктивного права поділяє більшість учених-теоретиків. Так, А.М. Колодій зазначає, що в загальному вигляді зміст будь-якого суб'єктивного права полягає в тому, що воно надає уповноваженому такі можливості: а) поводити себе певним чином (право на свої дії); б) вимагати певної поведінки від інших суб'єктів (право на чужі дії); в) звертатись до держави за захистом свого юридичного права (право на захист) [63, с. 13].

Радянський учений С. Алексєєв, визначаючи складові суб'єктивного права як елементи, виокремлює: право на позитивні дії (можливість уповноваженої особи самостійно здійснювати юридично значущі активні дії); право вимоги (можливість уповноваженої особи вимагати виконання або дотримання юридичного обов'язку); право захисту (можливість уповноваженої особи привести в дію апарат державного примусу проти зобов'язаної особи) [6, с. 164].

Отже, враховуючи погляди більшості науковців, поняття «можливість» включає поняття «вимоги», «претензії», «право на захист», «право здійснювати свою поведінку як свою складову», тому не доцільно виділяти його як окрему частину поняття

«права людини і громадянина в Україні». Оскільки в правах, свободах і обов'язках не лише фіксуються стандарти поведінки, які вважаються обов'язковими, корисними, доцільними для нормальної життєдіяльності суспільства, а й розкриваються основні принципи взаємовідносин держави і особи.

Права людини і громадянина в Україні — це можливості людини і громадянина забезпечувати свої потреби відповідно до Конституції та інших законів України.

У багатьох наведених вище визначеннях прав людини фігурує поняття розвитку, яке акумулює в собі питання динаміки прав, прогнозування їх подальшого вдосконалення.

«Права людини» та «права громадянина»

Теорія права й правова практика розрізняють поняття «права людини» і «права громадянина». Права людини — це права, пов'язані із самою істотою людини, її існуванням та розвитком. Науковець кінця ХІХ – початку ХХ ст. Ю.С. Гамбаров зазначав: «...право особи є, безсумнівно, вищим із прав: воно лежить в основі будь-якого права і становить умову існування як особи, так і суспільства» [23, с. 64].

В основі диференціації прав індивіда на права людини і права громадянина, вперше офіційно закріпленій у французькій Декларації прав людини і громадянина (1789 р.), лежить розмежування громадянського суспільства і держави, відповідно розрізнення прав індивіда як члена громадянського суспільства (правосуб'єктності людини як людини, приватної особи) і як члена публічно-політичного суспільства, держави (правосуб'єктності індивіда як публічно-політичної особи, громадянина).

Невідчужуваними є природні права людини, тоді як права громадян, як і саме право громадянства, є набутими, а не природними. Людина не народжується громадянином, а набуває громадянства і відповідних прав лише за певних умов і відповідно до чинного законодавства.

Кожний громадянин тієї чи іншої держави володіє всім комплексом прав, які належать до загальновизнаних прав людини, а також всіма правами громадянина, які визнаються певною

державою. Прикладом прав громадянина, встановлених Конституцією України, є право громадян України на свободу об'єднання в політичні партії та громадські організації (ст. 36), право брати участь в управлінні державними справами (ст. 38), право на участь у проведенні зборів, мітингів, походів, демонстрацій (ст. 39), право на соціальний захист (ст. 46) тощо [26, с. 91].

Права громадянина — це своєрідне обмеження рівності між людьми, оскільки їх позбавляються особи, які живуть у країні, але не мають громадянства. Така дискримінація допускається світовим співтовариством, пояснюється правомірним бажанням кожної держави надати ці права тільки особам, які мають стійкий зв'язок з країною і повною мірою несуть конституційні обов'язки. Деякі права надаються виключно громадянам відповідно до загальнонародних інтересів (наприклад, в Україні до цієї категорії прав людини належить право приватної власності, а право приватної власності на землю — тільки до прав громадян).

Права людини виходять із природного права, а права громадянина — із позитивного, хоча й ті, й інші мають невід'ємний характер [11, с. 55].

Права громадянина охоплюють сферу відносин індивіда державою, в якій він розраховує не тільки на захист своїх прав від незаконного втручання, а й на активне сприяння в їх реалізації.

Ще відомі науковці А. Сміт, С. Мілль, Дж. Локк у висунутій ними теорії індивідуальної свободи зазначали, що головне — це економічна свобода, а політичні права є лише засобом для охорони незалежності та індивідуальної свободи особи. Державне невтручання — головна умова забезпечення цієї свободи [138, с. 77].

«Права людини можуть існувати незалежно від їх державного визнання і законодавчого закріплення, поза зв'язком їх носія з тією чи іншою державою. Права ж громадянина знаходяться під захистом тієї чи іншої держави... » [139, с. 258] Права людини є не стільки юридичними, скільки моральними або соціальними категоріями. Однак у наш час такий поділ все більше втрачає сенс, оскільки природжені права людини давно визнані всіма демократичними державами і, таким чином, є одночасно і правами громадянина. «У будь-якому разі, всередині

держави», — зазначають деякі науковці, — «поділ прав на «два сорти» позбавлений практичного значення». Загалом, як писав радянський учений І.Е. Фарбер, «між правами людини, громадянина і особи немає абсолютної межі» [147, с. 137].

На нашу думку, поділ прав на права людини і громадянина не втратив свого значення і не втратить доти, доки людина не буде визнана громадянином всієї земної кулі з однаковим обсягом прав та обов'язків незалежно від того, де народилася, проживає, перебуває, та інших умов, а також припинить існування відношення особи до конкретної країни, як певний політико-правовий зв'язок між державою та особою.

Усі статті розділу II Конституції України «Права свободи і обов'язки людини і громадянина» послідовно розмежовують права за цим принципом. Це виражається у формулюванні статей. Там, де йдеться про права людини, Конституція використовує вирази «кожний має право, «кожному гарантується», «ніхто», «жоден», кожна людина». Такими формулюваннями підкреслюється визнання вказаних прав за будь-якою людиною, яка знаходиться на території України, незалежно від того, чи є вона громадянином України, чи іноземцем, чи особою без громадянства. Л.Д. Воеводін російський учений, конституціоналіст, зазначає, що названі формулювання в соціальному плані визначають перш за все членів суспільства. В політичному плані відповідно до Конституції особистість є громадянином, особою без громадянства, іноземним громадянином (підданим), біженцем або вимушеним переселенцем [19, с. 15]. Коли йдеться про права, які мають громадяни певної держави, то вживається чітке формулювання «громадяни мають право». Отже, за термінологічною відмінністю вбачають відмінність правового статусу, тобто обсягу прав і обов'язків людини і громадянина [10, с. 643].

Громадянство є інститутом, який виконує двояку функцію: з одного боку, є елементом основ конституційного устрою, з іншого основою правового становища людини і громадянина. При цьому перша функція інституту громадянства є відправною точкою для другої [19, с. 152].